

Bryssel den 20.5.2020
COM(2020) 381 final

**MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN TILL EUROPAPARLAMENTET,
RÅDET, EUROPEISKA EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN SAMT
REGIONKOMMITTÉN**

**Från jord till bord-strategin
för ett rättvisare, hälsosammare och miljövänligare livsmedelssystem**

INNEHÅLL

1.	BEHOV AV ÅTGÄRDER.....	2
2.	ATT BYGGA EN LIVSMEDELSKEDJA SOM FUNGERAR FÖR KONSUMENTER, PRODUCENTER, KLIMATET OCH MILJÖN	4
2.1.	Garanterar en hållbar livsmedelsproduktion.....	5
2.2.	Trygga livsmedelsförsörjningen.....	11
2.3.	Stimulera en hållbar livsmedelsbearbetning, grossisthandel, detaljhandel, hotell- och restaurangbransch samt catering.....	12
2.4.	Främja hållbar livsmedelskonsumtion och underlätta övergången till hälsosamma och hållbara kostvanor	14
2.5.	Minska livsmedelsförluster och livsmedelsavfall	15
2.6.	Bekämpa livsmedelsbedrägerier i hela livsmedelskedjan	15
3.	ATT GÖRA OMSTÄLLNINGEN MÖJLIG	16
3.1.	Forskning, innovation, teknik och investeringar	16
3.2.	Rådgivningstjänster, utbyte av uppgifter och kunskap samt kompetens.....	17
4.	FRÄMJA DEN GLOBALA OMSTÄLLNINGEN.....	18
5.	SLUTSATSER	20

1. BEHOV AV ÅTGÄRDER

I den **europiska gröna given** anges hur Europa ska bli den första klimatneutrala världsdelen fram till 2050. Den innehåller en ny och hållbar tillväxtstrategi för alla som ska stimulera ekonomin, förbättra människors hälsa och livskvalitet, värna naturen och inte lämna någon utanför.

Från jord till bord-strategin står i centrum för den gröna given. Strategin hanterar frågan om hållbara livsmedelssystem på ett övergripande sätt, och tar hänsyn till de komplexa sambanden mellan friska människor, sunda samhällen och en frisk planet. Strategin är också ett centralt inslag i kommissionens agenda för att uppnå FN:s mål för hållbar utveckling. Alla medborgare och aktörer i värdekedjorna, både i och utanför EU, bör gynnas av en **rättvis omställning**, särskilt efter covid-19-pandemin och den ekonomiska nedgången. En övergång till ett hållbart livsmedelssystem kan både ge miljömässiga, hälsomässiga och sociala fördelar och erbjuda ekonomiska vinster, samt bidra till att återhämtningen från krisen leder oss mot en hållbar framtid¹. För att återhämtningen och omställningen ska lyckas måste man säkra en hållbar försörjning för primärproducenterna vars inkomster fortfarande släpar efter².

Covid-19-pandemin lyfter fram betydelsen av ett **robust och motståndskraftigt livsmedelssystem** som fungerar under alla omständigheter och som kan garantera medborgarna tillgång till ett tillräckligt stort utbud av livsmedel till rimliga priser. Den har också gjort oss mycket medvetna om sambandet mellan vår hälsa, ekosystemen, leveranskedjorna, konsumtionsmönstren och planetens begränsningar. Det är uppenbart att vi måste göra mycket mer för att hålla oss själva och planeten friska. Den nuvarande pandemin är bara ett exempel, medan återkommande torka, översvämningar, skogsbränder och nya skadegörare blir allt vanligare och är en konstant påminnelse om att vårt livsmedelssystem är hotat och måste bli mer hållbart och motståndskraftigt.

Från jord till bord-strategin är en ny övergripande strategi för hur vi i Europa kan **uppvärdera** hållbart producerade livsmedel. Den är ett tillfälle att förbättra vår livsstil och hälsa samt miljön. Skapandet av en gynnsam livsmedelsmiljö som gör det lättare att välja hälsosamma och hållbara kostvanor kommer att gynna konsumenternas hälsa och livskvalitet samt även minska de hälsorelaterade kostnaderna för samhället. Människor fäster allt större vikt vid miljö- och hälsofrågor samt sociala och etiska frågor³ och de söker mer än någonsin efter ett högre värde i livsmedel. När samhället blir mer urbaniserat vill de känna sig närmare maten. De vill ha tillgång till färska, mindre bearbetade och hållbart producerade livsmedel. Exempelvis har efterfrågan på kortare leveranskedjor blivit starkare under det pågående utbrottet. Konsumenterna bör få

¹ På global nivå uppskattar man att livsmedels- och jordbrukssystem i linje med FN:s mål för hållbar utveckling skulle kunna ge världens växande befolkning näringsrika livsmedel till rimliga priser, hjälpa till att återställa vitala ekosystem och generera nytt ekonomiskt värde på över 1,8 biljoner euro fram till 2030. Källa: Business & Sustainable Development Commission (2017), *Better Business, Better World*.

² Exempelvis tjänar den genomsnittliga EU-jordbrukaren för närvarande ungefär hälften jämfört med den genomsnittliga arbetstagaren i ekonomin i sin helhet. Källa: Kontextindikator C.26 för den gemensamma jordbrukspolitiken – Jordbrukets företagsinkomst (https://agridata.ec.europa.eu/Qlik_Downloads/Jobs-Growth-sources.htm).

³ Européerna är mycket medvetna om frågor som rör livsmedelssäkerhet. De oftast rapporterade farhågorna gäller antibiotika, hormoner och steroider i kött samt bekämpningsmedel, miljöföroreningar och livsmedelstillsatser. Källa: Special Eurobarometer (april 2019), *Food safety in the EU*.

möjligheten att välja hållbart producerade livsmedel, och alla aktörer i livsmedelskedjan bör se det som sitt ansvar och som en möjlighet.

Europeiska livsmedel sätter redan en global standard för livsmedel som är säkra, rikliga, näringsrika och av hög kvalitet. Detta är resultatet av årtal av EU-politik för att skydda människors, djurs och växters hälsa samt resultatet av jordbrukares, fiskares och vattenbruksproducenters ansträngningar. Nu bör europeiska livsmedel också bli den globala standarden för hållbarhet. Denna strategi syftar till att belöna de jordbrukare, fiskare och andra aktörer i livsmedelskedjan som redan har ställt om till hållbara metoder, göra omställningen möjlig för de andra och skapa ytterligare möjligheter för deras företag. Jordbruket i EU är det enda större system i världen som har minskat sina utsläpp av växthusgaser (med 20 % sedan 1990⁴). Men inte ens inom EU har denna väg varit rak och enhetlig i alla medlemsländer. Tillverkning, bearbetning, återförsäljning, förpackning och transport av livsmedel bidrar dessutom i hög grad till luft-, mark- och vattenföroreningar och till utsläpp av växthusgaser, och har en stor inverkan på den biologiska mångfalden. Även om EU:s omställning till hållbara livsmedelssystem har inletts på många områden, är livsmedelssystemen fortfarande en av de centrala drivkrafterna bakom klimatförändringen och miljöförstöring. Det finns ett akut behov av att **minska beroendet av bekämpningsmedel och antimikrobiella medel, minska överanvändningen av gödselmedel, öka det ekologiska jordbruket, förbättra djurskyddet och vända förlusten av biologisk mångfald.**

I den europeiska klimatlagen⁵ fastställs målet om en klimatneutral union 2050. Kommissionen kommer senast i september 2020 att lägga fram en klimatområdeplan för 2030 för att höja målet för minskningen av växthusgasutsläpp till 50 eller 55 % jämfört med 1990 års nivåer. I fråga om jord till bord-strategin fastställs ett nytt tillvägagångssätt för att säkerställa att jordbruket, fisket, vattenbruket och livsmedelsvärdkedjan på ett lämpligt sätt bidrar till denna process.

Omställningen till hållbara livsmedelssystem innebär också en **enorm ekonomisk möjlighet**. Medborgarnas förväntningar ändras, vilket leder till stora förändringar på livsmedelsmarknaden. Detta innebär en möjlighet för jordbrukare, fiskare och vattenbruksproducenter samt för livsmedelsförädlingsföretag och cateringföretag. Omställningen innebär att alla aktörer i livsmedelskedjan i EU kan göra hållbarhet till sitt varumärke och trygga livsmedelskedjans framtid, före konkurrenterna utanför EU. Dessutom kan detta ge dem en pionjärfördel.

Emellertid är det tydligt att omställningen inte kan ske utan att **människor ändrar sina kostvanor**. I EU har 33 miljoner människor⁶ inte råd med en måltid av god kvalitet varannan dag och en del av befolkningen i många medlemsländer är beroende av livsmedelsbistånd. Under en ekonomisk nedgång ökar risken för att människor inte ska få tillgång till livsmedel till rimliga priser, och därför är det nödvändigt att något görs för att ändra konsumtionsmönstren och minska matsvinnet. **Fetman** ökar samtidigt som ungefär 20 % av de livsmedel som produceras **slängs**⁷. Över hälften av den vuxna befolkningen

⁴ Från 543,25 miljoner gigaton koldioxidekvivalenter 1990 till 438,99 miljoner gigaton 2017 (Eurostat).

⁵ Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om inrättande av en ram för att uppnå klimatneutralitet och om ändring av förordning (EU) 2018/1999 (Europeisk klimatlag) (COM(2020) 80 final, 2020/0036 (COD)).

⁶ Eurostat, EU Silc (2018), https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_mdes03&lang=en.

⁷ EU Fusions (2016), *Estimates of European food waste levels*.

är nu överviktig⁸, vilket bidrar till en hög förekomst av kostrelaterade sjukdomar (inklusive olika typer av cancer) och därmed sammanhängande sjukvårdskostnader. På det hela taget följer de europeiska **kostvanorna** inte de nationella kostrekommendationerna och livsmedelsmiljön⁹ innebär inte alltid att det hälsosamma alternativet är det enklaste. Om de europeiska kostvanorna skulle följa kostrekommendationerna skulle livsmedelssystemens miljöpåverkan minska avsevärt.

Det är också tydligt att vi inte ensamma kan ändra systemet utan att ha resten av världen med oss. EU är världens största importör och exportör av jordbruksbaserade livsmedel och världens största marknad för marina livsmedel. Produktionen av varor kan dock ha negativa miljömässiga och sociala konsekvenser i de länder där de produceras. Insatserna för att skärpa kraven på hållbarhet i EU:s livsmedelssystem bör därför åtföljas av en politik som bidrar till att **höja standarden på global nivå** för att undvika att ohållbara metoder externaliseras och exporteras.

Ett hållbart livsmedelssystem kommer att vara avgörande för att uppnå de klimat- och miljömål som fastställs i den gröna given, och samtidigt **förbättra primärproducenternas inkomster** och stärka EU:s **konkurrenskraft**. Denna strategi stöder omställningen genom att lägga tonvikten på nya möjligheter för både medborgare och livsmedelsföretagare.

2. ATT BYGGA EN LIVSMEDELSKEDJA SOM FUNGERAR FÖR KONSUMENTER, PRODUCENTER, KLIMATET OCH MILJÖN

EU har som mål att minska livsmedelssystemets **miljö- och klimatpåverkan** och stärka dess **motståndskraft**, trygga livsmedelsförsörjningen mot bakgrund av klimatförändringen och förlusten av biologisk mångfald, leda en **global omställning** till konkurrenskraftig hållbarhet från jord till bord samt utnyttja **nya möjligheter**. Detta innebär följande:

- Säkerställa att livsmedelskedjan (inklusive livsmedelsproduktion, transport, distribution, saluföring och konsumtion) har **en neutral eller positiv miljöpåverkan**, bevara och återställa de mark-, sötvatten- och havsbaserade resurser som livsmedelssystemet är beroende av, bidra till att mildra klimatförändringen och anpassa sig till dess effekter, skydda mark, jord, vatten, luft, växthälsa, djurhälsa, växtskydd och djurskydd samt vända förlusten av biologisk mångfald.
- Säkerställa en tryggad livsmedelsförsörjning, nutrition och folkhälsa genom att se till att alla har **tillgång till tillräckligt med näringsrika och hållbart producerade livsmedel** som uppfyller höga krav på säkerhet, kvalitet, växthälsa, djurhälsa och djurskydd, samtidigt som näringsbehov och livsmedelspreferenser tillgodoses.
- Se till att livsmedel fortsätter att vara överkomliga och samtidigt skapa rättvisare ekonomisk avkastning i leveranskedjan så att i slutändan de **mest hållbart producerade livsmedlen också blir de mest överkomliga**, främja

⁸ Eurostat, andelen som lider av fetma baserat på BMI, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_02_10/default/table?lang=en

⁹ Med *livsmedelsmiljö* menas det fysiska, ekonomiska, politiska och sociokulturella sammanhang i vilket konsumenterna deltar i livsmedelssystemet när de fattar beslut om att köpa, tillaga och konsumera mat (högnivåpanelen för tryggad livsmedelsförsörjning och nutrition (2017), *Nutrition and food systems*).

konkurrenskraften bland EU:s leverantörer, främja rättvis handel och skapa nya affärsmöjligheter samt säkerställa den inre marknadens integritet och hälsa och säkerhet på arbetsplatsen.

Livsmedelssystemens hållbarhet är en global fråga och systemen måste anpassa sig för att möta de olika utmaningarna. EU kan spela en nyckelroll genom att med denna strategi fastställa globala standarder. I strategin fastställs huvudmål inom prioriterade områden för hela EU. För att säkerställa en rättvis omställning måste, förutom nya politiska initiativ, även den befintliga lagstiftningen efterlevas, särskilt när det gäller djurskydd, användning av bekämpningsmedel och miljöskydd. Strategin tar hänsyn till medlemsländernas olika utgångspunkter och skillnader i förbättringspotential. Dessutom tar den hänsyn till att en omställning till hållbara livsmedelssystem ändrar den ekonomiska strukturen i många EU-regioner och samspelet dem emellan. Omställningen kommer att få tekniskt och finansiellt stöd från befintliga EU-instrument, såsom sammanhållningsfonderna och Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu). Nya lagstiftningsförslag kommer att bygga på kommissionens verktyg för bättre lagstiftning. Konsekvensbedömningar görs utifrån offentliga samråd, identifiering av miljömässig, social och ekonomisk påverkan och analys av hur små och hur medelstora företag påverkas och innovation främjas eller hindras. Dessa bedömningar bidrar sedan till effektiva politiska val till lägsta möjliga kostnad, i linje med målen för den gröna given. För att **omställningen ska gå snabbare och lättare** och för att säkerställa att alla livsmedel som släpps ut på EU-marknaden blir alltmer hållbara, kommer kommissionen att lägga fram ett lagstiftningsförslag om en **ram för ett hållbart livsmedelssystem** före utgången av 2023. Denna ram kommer att främja politisk samstämmighet på EU-nivå och nationell nivå, integrera hållbarhet i all livsmedelsrelaterad politik och stärka livsmedelssystemens motståndskraft. Kommissionen kommer, efter omfattande samråd och konsekvensbedömningar, att ta fram gemensamma definitioner samt allmänna principer och krav för hållbara livsmedelssystem och livsmedel. Ramen kommer också att behandla det ansvar som alla aktörer i livsmedelssystemet har. Ramen kommer, med en kombination av certifiering och märkning av livsmedels hållbarhetsprestanda samt riktade incitament, att göra det möjligt för aktörerna att dra nytta av hållbara metoder och gradvis höja hållbarhetsstandarderna så att de blir normen för alla livsmedel som släpps ut på EU-marknaden.

2.1. Garantera en hållbar livsmedelsproduktion

Alla aktörer i livsmedelskedjan måste bidra till att uppnå hållbarhet i livsmedelskedjan. Jordbrukare, fiskare och vattenbruksproducenter måste förändra sina produktionsmetoder snabbare och på bästa sätt använda sig av naturbaserade, tekniska, digitala och rymdbaserade lösningar för att uppnå bättre klimat- och miljöresultat, öka motståndskraften mot klimatförändringar samt minska och optimera användningen av insatsvaror (t.ex. bekämpningsmedel och gödselmedel). Dessa lösningar kräver **personella och ekonomiska investeringen** men kan också ge högre avkastning genom att skapa mervärde och minska kostnaderna.

Ett exempel på en **ny grön affärsmodell** är jord- och skogsbrukarnas koldioxidbindning. Jordbruksmetoder som avlägsnar koldioxid från atmosfären bidrar till klimatneutralitetsmålet och bör belönas, antingen genom den gemensamma jordbrukspolitiken eller genom andra offentliga eller privata initiativ

(koldioxidmarknaden¹⁰). Ett nytt EU-initiativ för koldioxidlagring inom ramen för klimatpakten kommer att främja denna nya affärsmodell som ger jordbrukare en ny inkomstkälla och hjälper andra sektorer att minska koldioxidutsläppen i livsmedelskedjan. Enligt handlingsplanen för den cirkulära ekonomin¹¹ kommer kommissionen att utarbeta ett regelverk för certifiering av avlägsnande av koldioxid på grundval av en robust och transparent koldioxidredovisning för att övervaka och kontrollera riktigheten hos rapporterade mängder avlägsnad koldioxid.

Den **kretsloppsriktad biobaserad ekonomi** är fortfarande en till stor del outnyttjad potential för jordbrukare och jordbrukskooperativ. Avancerade bioraffinaderier som producerar biogödselmedel, proteinfoder, bioenergi och biokemikalier erbjuder till exempel möjligheter vid omställningen till en klimatneutral ekonomi i EU och vid skapandet av nya arbetstillfällen inom primärproduktionen. Jordbrukare bör försöka minska boskapens metanutsläpp genom att producera **förnybar energi** och investera i röttkammare för produktion av biogas från jordbruksavfall och restprodukter såsom gödsel. Jordbruken kan också producera biogas från andra källor för avfall och restprodukter, t.ex. från livsmedels- och dryckesindustrin, avloppsvatten, spillvatten och kommunalt avfall. Jordbruksbyggnader och stallar är ofta perfekta för solpaneler och sådana investeringar bör prioriteras i de framtida strategiska planerna inom den gemensamma jordbrukspolitiken¹². Kommissionen kommer att vidta åtgärder för att påskynda antagandet av dessa och andra energieffektiva lösningar inom jordbruks- och livsmedelssektorerna, så länge som dessa investeringar genomförs på ett hållbart sätt och utan att äventyra livsmedelsförsörjningen eller den biologiska mångfalden, inom ramen för initiativ och program för ren energi.

Användningen av **kemiska bekämpningsmedel** i jordbruket bidrar till mark-, vatten- och luftföroreningar och förlust av biologisk mångfald samt kan skada växter som inte är målarter, insekter, fåglar, däggdjur och groddjur. Kommissionen har redan fastställt en harmoniserad riskindikator för att kvantifiera framstegen i fråga om att minska riskerna kopplade till bekämpningsmedel. Riskindikatorn visar att riskerna vid användningen av bekämpningsmedel har minskat med 20 % under de senaste fem åren. Kommissionen kommer att vidta ytterligare åtgärder för att fram till 2030 minska den totala användningen av och risken med kemiska bekämpningsmedel med 50 % och minska användningen av bekämpningsmedel med hög risk¹³ med 50 %. För att bana väg för alternativ och upprätthålla jordbrukarnas inkomster kommer kommissionen att vidta en rad åtgärder. Den kommer att revidera direktivet om hållbar användning av

¹⁰ Robusta certifieringsregler för avlägsnande av koldioxid inom jord- och skogsbruk är det första steget för att kunna betala jordbrukare och skogsbrukare när de tillhandahåller koldioxidbindning. Medlemsländerna skulle kunna använda dessa regler för att utforma jordbruksstöd baserat på den koldioxid som binds. Dessutom skulle privata företag också kunna vara intresserade av att köpa sådana certifikat för att stödja klimatåtgärder, vilket skulle ge jordbrukare och skogsbrukare ytterligare ett incitament (utöver jordbruksstödet) för koldioxidbindning.

¹¹ Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén *En ny handlingsplan för den cirkulära ekonomin – För ett renare och mer konkurrenskraftigt Europa* (COM(2020)98 final).

¹² Varje medlemsland kommer att göra en omfattande analys av sina behov och ta fram en strategisk plan inom den gemensamma jordbrukspolitiken. I planen ska anges hur landet avser att använda sitt anslag från båda pelarna för att tillgodose dessa behov inom ramen för de övergripande EU-målen och vilka verktyg de tänker använda. De ska också fastställa egna särskilda mål.

¹³ Dessa är växtskyddsmedel som innehåller verksamma ämnen som uppfyller uteslutningskriterierna enligt punkterna 3.6.2–3.6.5 och 3.8.2 i bilaga II till förordning (EG) nr 1107/2009 eller som har identifierats som kandidatämnen för substitution enligt kriterierna i punkt 4 i den bilagan.

bekämpningsmedel, stärka bestämmelserna om **integrerat växtskydd** och främja en ökad användning av säkra alternativa metoder för att skydda skördar från skadegörare och sjukdomar. Det integrerade växtskyddet kommer att främja användningen av alternativa bekämpningsmetoder, såsom växelbruk och mekanisk ogrärensning. Dessutom kommer det att vara ett av de viktigaste verktygen för att minska användningen och beroendet av kemiska bekämpningsmedel, i synnerhet användningen av farligare bekämpningsmedel. Jordbruksmetoder som minskar användningen av bekämpningsmedel genom den gemensamma jordbrukspolitiken kommer att vara av yttersta vikt och de strategiska planerna bör återspegla denna omställning och främja tillgången till rådgivning. Kommissionen kommer även att underlätta utsläppandet på marknaden av bekämpningsmedel som innehåller biologiskt verksamma ämnen och förstärka miljöriskbedömningen av bekämpningsmedel. Den kommer att minska längden på medlemsländernas godkännandeförfarande för bekämpningsmedel. Kommissionen kommer också att föreslå ändringar av förordning från 2009 om statistik om bekämpningsmedel¹⁴ för att överbrygga uppgiftsluckor och främja ett evidensbaserat beslutsfattande.

Överskottet av näringsämnen i miljön (särskilt kväve och fosfor) beror på överdriven användning och det faktum att växterna inte på ett effektivt sätt kan ta upp alla näringsämnen som används i jordbruket. Detta är ytterligare en betydande källa till luft-, mark- och vattenföroreningar och klimatpåverkan¹⁵, som har lett till att den biologiska mångfalden minskat i floder, sjöar, våtmarker och hav¹⁶. Kommissionen kommer att vidta åtgärder för att minska näringsförlusterna med minst 50 % och samtidigt se till att markens bördighet inte försämras, vilket kommer att minska användningen av gödselmedel med minst 20 % fram till 2030. Detta kommer att uppnås genom att den relevanta miljö- och klimatlagstiftningen till fullo genomförs och verkställs, genom att de minskningar av näringsämnesbelastningen som krävs för att uppnå dessa mål fastställs tillsammans med medlemsländerna, genom att tillämpa anpassad gödsling och hållbar näringsämneshantering samt genom bättre hantering av kväve och fosfor under hela deras livscykel. Kommissionen kommer att tillsammans med medlemsländerna utarbeta en **integrerad handlingsplan för hantering av näringsämnen** som förhindrar övergödningen vid källan och ökar hållbarheten i djurhållningssektorn. Den kommer också att samarbeta med medlemsländerna för att utvidga användningen av precisionsgödslingstekniker och hållbara jordbruksmetoder, särskilt i områden med intensiv djuruppfödning och återvinning av organiskt avfall till förnybara gödselmedel. Detta kommer att genomföras genom de åtgärder som medlemsländerna tar med i sina strategiska planer, t.ex. verktyget för hantering av näringsämnen för ett hållbart jordbruk¹⁷, investeringar och rådgivningstjänster, samt genom EU:s rymdteknik (Copernicus, Galileo).

¹⁴ Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1185/2009 av den 25 november 2009 om statistik om bekämpningsmedel (EUT L 324, 10.12.2009, s. 1).

¹⁵ Användningen av kväve i jordbruket leder till utsläpp av dikväveoxid i atmosfären. År 2017 svarade utsläppen av dikväveoxid från jordbruket för 43 % av jordbrukets utsläpp och för 3,9 % av de totala antropogena utsläppen i EU (Europeiska miljöbyrå (EEA)(2019), *Annual European Union greenhouse gas inventory 1990–2017 and inventory report 2019*).

¹⁶ Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling (OECD)(2019), *Accelerating Climate Action: Refocussing Policies through a Well-being Lens*.

¹⁷ Enligt förslaget till Europaparlamentets och rådets förordning om fastställande av regler om stöd för de strategiska planer som medlemsstaterna ska upprätta inom ramen för den gemensamma jordbrukspolitiken och som finansieras av Europeiska garantifonden för jordbruket (EGFJ) och Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu) samt om upphävande av

Jordbruket står för 10.3 % av **EU:s utsläpp av växthusgaser** och nästan 70 % av dessa utsläpp kommer från djursektor¹⁸. Utsläppen består främst av andra växthusgaser än koldioxid (såsom metan och dikväveoxid). Dessutom används 68 % av den totala jordbruksarealen för animalieproduktion¹⁹. För att bidra till att minska animalieproduktionens miljö- och klimatpåverkan, undvika koldioxidläckage genom import och stödja den pågående omställningen till en mer hållbar djuruppfödning, kommer kommissionen att underlätta utsläppandet på marknaden av hållbara och innovativa fodertillsatser. Den kommer att överväga EU-bestämmelser för att minska beroendet av viktiga foderråvaror (t.ex. soja som odlas på avskogad mark) genom att främja EU-odlade vegetabiliska proteiner och alternativa foderråvaror, såsom insekter, marina råvaror (t.ex. alger) och biprodukter från bioekonomin (t.ex. fiskavfall)²⁰. Dessutom kommer kommissionen att göra en översyn av EU:s program för främjande av jordbruksprodukter, i syfte att öka dess bidrag till hållbar produktion och konsumtion och i överensstämmelse med hur kostvanorna ändras. När det gäller kött bör denna översyn inriktas på hur EU kan använda programmet för att främja de mest hållbara och koldioxideffektiva produktionsmetoderna inom djurhållningen. Kommissionen kommer också att strikt bedöma alla förslag om kopplat stöd i de strategiska planerna med tanke på behovet av en övergripande hållbarhet.

Antimikrobiell resistens som beror på överdriven och olämplig användning av antimikrobiella medel vid vården av djur och människor leder till uppskattningsvis 33 000 dödsfall i EU varje år²¹, och betydande hälso- och sjukvårdskostnader. Kommissionen kommer därför att vidta åtgärder för att minska den totala EU-försäljningen av antimikrobiella medel till produktionsdjur och vattenbruk med 50 % fram till 2030. I de nya förordningarna om veterinärmedicinska läkemedel och foder som innehåller läkemedel ingår ett stort antal åtgärder för att uppnå detta mål och främja One health-modellen.

Bättre **djurskydd** förbättrar djurs hälsa och livsmedelskvaliteten, minskar behovet av medicinering och kan bidra till att bevara den biologiska mångfalden, vilket också är något som medborgarna vill ha. Kommissionen kommer att se över djurskyddslagstiftningen, bland annat rörande djurtransport och slakt, för att anpassa den till de senaste vetenskapliga rönen, utvidga dess tillämpningsområde, göra den lättare att tillämpa och i slutändan säkerställa en högre djurskyddsnivå. De strategiska planerna och EU:s nya strategiska riktlinjer för vattenbruk kommer att stödja denna process.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1305/2013 och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1307/2013 (COM(2018) 392, 2018/0216 (COD)) och med fullt beaktande av meddelandet från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén *Europeiska interoperabilitetsramen – genomförandestrategi* (COM(2017) 134).

¹⁸ Europeiska miljöbyrå (EEA)(2019), *Annual European Union greenhouse gas inventory 1990-2017 and inventory report 2019*. Dessa siffror omfattar inte koldioxidutsläpp från markanvändning och förändrad markanvändning.

¹⁹ Utav 161 miljoner hektar jordbruksmark är 39,1 miljoner hektar spannmål och oljeväxter och 70,7 miljoner hektar betesmark (i EU27, Eurostat, 2019).

²⁰ Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén *En hållbar bioekonomi för Europa – En starkare koppling mellan ekonomin, samhället och miljön* (COM(2018) 673 final).

²¹ Cassini m.fl. (2019), "Attributable deaths and disability-adjusted life-years caused by infections with antibiotic-resistant bacteria in the EU and the European Economic Area in 2015: a population-level modelling analysis", *Lancet Infect Dis*, vol. 19:1, s. 55–56.

Kommissionen kommer också att överväga alternativ för djurskyddsmärkning för att bättre kunna överföra värdet genom livsmedelskedjan.

Klimatförändringen innebär nya hot mot **växtskyddet**. Hållbarhetsutmaningen kräver åtgärder för att bättre skydda växter från nya skadegörare och sjukdomar samt innovationer. Kommissionen kommer att anta bestämmelser för att stärka vaksamheten vid import och övervakning av växter på unionens territorium. Ny innovativ teknik, inklusive bioteknik och utvecklingen av biobaserade produkter, kan bidra till ökad hållbarhet, förutsatt att tekniken är säker för konsumenterna och miljön och samtidigt gynnar samhället som helhet. Ny teknik kan också påskynda processen med att minska beroendet av bekämpningsmedel. På medlemsländernas begäran genomför kommissionen en studie som undersöker vilken potential ny genteknik har när det gäller att förbättra hållbarheten i livsmedelskedjan. Hållbara livsmedelssystem är också beroende av en **tryggad tillgång till utsäde och av ett brett utbud av fröer**. Jordbrukare måste ha tillgång till ett urval av kvalitetsutsäde för växtsorter som är anpassade till de påfrestningar som klimatförändringen medför. Kommissionen kommer att vidta åtgärder för att underlätta registreringen av utsädessorter, även för ekologiskt jordbruk, och underlätta marknadstillträdet för traditionella och lokalt anpassade sorter.

Marknaden för ekologiska livsmedel kommer att fortsätta att växa och **ekologiskt jordbruk** måste främjas ytterligare. Det har en positiv inverkan på den biologiska mångfalden, skapar arbetstillfällen och drar till sig unga jordbrukare. Även konsumenterna värdesätter det ekologiska jordbruket. Regelverket stöder omställningen till den här typen av jordbruk, men mer måste göras, och liknande omställningar måste även ske i hav och inlandsvatten. Utöver åtgärder inom den gemensamma jordbrukspolitiken, såsom miljösystem, investeringar och rådgivningstjänster, och åtgärder inom den gemensamma fiskeripolitiken, kommer kommissionen att lägga fram en handlingsplan om ekologiskt jordbruk. Detta kommer att hjälpa medlemsländerna att stimulera både tillgång och efterfrågan på ekologiska produkter. Genom marknadsföringskampanjer och miljöanpassad offentlig upphandling kan man vinna konsumenternas förtroende och öka efterfrågan. Denna strategi kommer att bidra till att uppnå målet om att minst 25 % av EU:s jordbruksareal ska vara ekologiskt jordbruk år 2030 och till en betydande ökning av det ekologiska vattenbruket.

Omställningen måste självklart stödjas av en gemensam jordbrukspolitik som fokuserar på den gröna given. Kommissionens förslag från juni 2018 om en **ny gemensamma jordbrukspolitik**²² syftar till att hjälpa jordbrukare att förbättra sina miljömässiga och klimatmässiga resultat genom en mer resultatinkriktad modell, bättre användning av data och analyser, förbättrade obligatoriska hållbarhetsstandarder, nya frivilliga åtgärder samt en ökad inriktning på investeringar i gröna och digitala tekniker och metoder. Den syftar också till att garantera en anständig inkomst som gör det möjligt för jordbrukare att försörja sina familjer och stå emot olika slags kriser²³. Kravet på att förbättra direktstödet effektivitet och ändamålsenlighet genom att fastställa en övre gräns för stödet och bättre rikta det till de jordbrukare som behöver det och som lever upp till den gröna ambitionen, snarare än till de enheter och företag som endast äger jordbruksmark,

²² https://ec.europa.eu/commission/publications/natural-resources-and-environment_sv

²³ År 2017 utgjorde bidragen från den gemensamma jordbrukspolitiken (med undantag för investeringsstöd) 57 % av nettoinkomsten för jordbruket i EU (<https://agridata.ec.europa.eu/extensions/DashboardFarmEconomyFocus/DashboardFarmEconomyFocus.html>).

är fortfarande en viktig del av den framtida gemensamma jordbrukspolitiken²⁴. Medlemsländernas möjlighet att garantera detta måste noggrant utvärderas i de strategiska planerna och övervakas under genomförandet. I kommissionens senaste analys²⁵ dras slutsatsen att reformen verkligen har potential att driva på den gröna given, men att de viktigaste bestämmelserna i förslagen måste bibehållas i förhandlingsprocessen och att vissa förbättringar och praktiska initiativ bör utvecklas.

De nya **miljösystemen** kommer att erbjuda mycket finansiering till stöd för hållbara metoder, såsom precisionsjordbruk, agroekologi (bl.a. ekologiskt jordbruk), koldioxidlagring och skogsjordbruk. Medlemsländerna och kommissionen måste se till att dessa system får tillräckliga resurser och genomförs i de strategiska planerna. Kommissionen kommer att stödja införandet av en öronmärkt minimibudget för miljösystem.

Innan utkastet till strategiska planer formellt läggs fram kommer kommissionen dessutom att lämna **rekommendationer** till varje medlemsland om de nio specifika målen för den gemensamma jordbrukspolitiken. Kommissionen kommer att ägna särskild uppmärksamhet åt målen i den gröna given samt åt målen i den här strategin och i strategin för biologisk mångfald 2030. Den kommer att begära att medlemsländerna fastställer tydliga nationella värden för målen i dessa strategier, med beaktande av deras specifika situation och de ovannämnda rekommendationerna. Medlemsländerna ska använda dessa värden för att identifiera de nödvändiga åtgärderna i sina strategiska planer.

Parallellt med förändringarna inom jordbruket måste också omställningen till en **hållbar produktion av fisk och andra marina livsmedel** påskyndas. Ekonomiska uppgifter visar att när fisket har blivit hållbart så har även inkomsterna ökat²⁶. Kommissionen kommer att öka ansträngningarna för att fiskbestånden ska nå en hållbar nivå genom den gemensamma fiskeripolitiken i de fall då det fortfarande finns brister i genomförandet, t.ex. genom att minska onödigt utkast av fisk. Den kommer även att stärka fiskeriförvaltningen i Medelhavet i samarbete med alla kuststater och senast 2022 göra en ny bedömning av hur den gemensamma fiskeripolitiken hanterar de risker som orsakas av klimatförändringen. Den föreslagna översynen av unionens system för fiskerikontroll²⁷ kommer att bidra till kampen mot bedrägerier genom ett förbättrat spårbarhetssystem. Den obligatoriska användningen av digitaliserade fångstintyg kommer att stärka åtgärderna för att förhindra att illegala fiskprodukter kommer in på EU:s marknad.

Odling av fisk och andra marina livsmedel ger ett mindre koldioxidavtryck än animalieproduktionen på land. Utöver det betydande stödet till hållbart vattenbruk från nästa Europeiska havs- och fiskerifond planerar kommissionen att anta EU-riktlinjer för medlemsländernas planer för hållbar utveckling av vattenbruk samt främja rätt typ av

²⁴ En utvärdering av den gemensamma jordbrukspolitiken ska göras för att fastställa hur direktstödet bidrar till att förbättra jordbrukets motståndskraft och hållbarhet.

²⁵ Arbetsdokument från kommissionens avdelningar – *Analysis of links between CAP Reform and Green Deal* (SWD(2020) 93).

²⁶ Meddelande från kommissionen till Europaparlamentet och rådet om läget för den gemensamma fiskeripolitiken och samråd om fiskemöjligheterna för 2020 (COM(2019) 274 final).

²⁷ Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om ändring av rådets förordning (EG) nr 1224/2009, och om ändring av rådets förordningar (EG) nr 768/2005, (EG) nr 1967/2006 och (EG) nr 1005/2008 och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/1139 vad gäller fiskerikontroll (COM(2018) 368 final, 2018/0193(COD)).

utgifter inom ramen för fonden. Den kommer också att fastställa målinriktat stöd för algindustrin, eftersom alger bör bli en viktig alternativ proteinkälla för ett hållbart livsmedelssystem och en global livsmedelsförsörjning.

För att stödja primärproducenterna omställning planerar kommissionen att förtydliga **konkurrensreglerna** för kollektiva initiativ som främjar hållbarhet i leveranskedjorna. Den kommer också att hjälpa jordbrukare och fiskare att stärka sin ställning i leveranskedjan och få en skälig del av den hållbara produktionens mervärde genom att uppmuntra till samarbete inom den samlade marknadsordningen för jordbruksprodukter²⁸ och fiskeri- och vattenbruksprodukter²⁹. Kommissionen kommer att övervaka medlemsländernas genomförande av direktivet om otillbörliga affärsmetoder³⁰. Den kommer också att samarbeta med medlagstiftarna för att förbättra jordbruksbestämmelserna så att de stärker ställningen för jordbrukare (t.ex. producenter av produkter med geografiska beteckningar), deras kooperativ och producentorganisationer i livsmedelskedjan.

2.2. Trygga livsmedelsförsörjningen

Ett hållbart livsmedelssystem måste garantera att människor alltid har tillgång till ett tillräckligt och varierat utbud av säkra, näringsrika, överkomliga och hållbart producerade livsmedel, inte minst i kristider. Händelser som påverkar livsmedelssystemets hållbarhet behöver inte härröra från själva livsmedelskedjan, utan kan föranledas av politiska, ekonomiska, miljömässiga eller hälsorelaterade kriser. Fastän den nuvarande covid-19-pandemin inte har någon koppling till livsmedelssäkerheten i EU kan en sådan kris försätta både livsmedelsförsörjningen och försörjningsmöjligheterna i fara. Klimatförändringen och förlusten av biologisk mångfald utgör överhängande och varaktiga hot mot livsmedelsförsörjningen och försörjningsmöjligheterna. Inom ramen för denna strategi kommer kommissionen fortsätta att noga övervaka livsmedelsförsörjningen samt jordbrukares och livsmedelsföretagares konkurrenskraft.

Kriser påverkar livsmedelsvärdekedjan på olika sätt på grund av dess komplexitet och antalet inblandade aktörer. Även om det i allmänhet har funnits tillräcklig med livsmedel har denna pandemi inneburit många utmaningar, exempelvis logistikstörningar i leveranskedjorna, arbetskraftsbrist, förlust av vissa marknader, förändrade

²⁸ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1308/2013 av den 17 december 2013 om upprättande av en samlad marknadsordning för jordbruksprodukter och om upphävande av rådets förordningar (EEG) nr 922/72, (EEG) nr 234/79, (EG) nr 1037/2001 och (EG) nr 1234/2007 (EUT L 347, 20.12.2013, s. 671) och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/2393 av den 13 december 2017 om ändring av förordningarna (EU) nr 1305/2013 om stöd för landsbygdsutveckling från Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (Ejflu), (EU) nr 1306/2013 om finansiering, förvaltning och övervakning av den gemensamma jordbrukspolitiken, (EU) nr 1307/2013 om regler för direktstöd för jordbrukare inom de stödordningar som ingår i den gemensamma jordbrukspolitiken, (EU) nr 1308/2013 om upprättande av en samlad marknadsordning för jordbruksprodukter och (EU) nr 652/2014 om fastställande av bestämmelser för förvaltningen av utgifter för livsmedelskedjan, djurhälsa, djurskydd, växtskydd och växtförökningsmaterial (EUT L 350, 29.12.2017, s. 15).

²⁹ Europaparlamentets och rådets förordning (EU) nr 1379/2013 av den 11 december 2013 om den gemensamma marknadsordningen för fiskeri- och vattenbruksprodukter, om ändring av rådets förordningar (EG) nr 1184/2006 och (EG) nr 1224/2009 och om upphävande av rådets förordning (EG) nr 104/2000 (EUT L 354, 28.12.2013, s. 1).

³⁰ Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/633 av den 17 april 2019 om otillbörliga handelsmetoder mellan företag i jordbruks- och livsmedelskedjan (EUT L 111, 25.4.2019, s. 59).

konsumentmönster och effekter på livsmedelssystemens funktion. Den nuvarande situationen saknar motstycke, men livsmedelskedjan står varje år inför allt större hot med återkommande torka, översvämningar, skogsbränder, förlust av biologisk mångfald och nya skadegörare. Genom att öka livsmedelsproduktionens hållbarhet kommer även producenternas motståndskraft att öka i slutändan. Syftet med från jord till bord-strategin är att skapa en ny ram för detta, kompletterad av åtgärder i strategin för biologisk mångfald.

Covid-19-pandemin har också lyft fram betydelsen av samhällsviktig personal, t.ex. de som arbetar inom den jordbruksbaserade livsmedelsindustrin. Därför är det extra viktigt att mildra de socioekonomiska konsekvenserna för livsmedelskedjan och att se till att huvudprinciperna i den **europiska pelaren för sociala rättigheter** respekteras, särskilt vad gäller säsongsarbetare och irreguljär arbetskraft med otrygga anställningsformer. För att bygga rättvisa, starka och hållbara livsmedelssystem måste hänsyn tas till arbetstagarnas sociala skydd, arbetsvillkor och bostadsförhållanden samt deras hälsa och säkerhet.

Kommissionen kommer att intensifiera sin samordning av ett **gemensamt europeiskt svar på kriser som påverkar livsmedelssystemen**, i syfte att trygga livsmedelsförsörjningen och livsmedelssäkerheten, stärka folkhälsan och mildra de socioekonomiska konsekvenserna i EU. På grundval av de erfarenheter som gjorts kommer kommissionen att bedöma livsmedelssystemets motståndskraft och utarbeta en **beredskapsplan för att trygga livsmedelstillgången och livsmedelsförsörjningen under kristider**. Reserven för kriser inom jordbruket kommer att omarbetas så att den kan användas direkt och fullt ut vid kriser på jordbruksmarknader. Utöver de riskbedömnings- och riskhanteringsåtgärder som ska aktiveras under en kris kommer man enligt beredskapsplanen att inrätta en insatsmekanism för livsmedelskriser som samordnas av kommissionen och involverar medlemsländerna. Den kommer att omfatta olika frågor (rörande jordbruk, fiske, livsmedelssäkerhet, arbetstagarna, hälso- och sjukvård samt transporter), beroende på krisens karaktär.

2.3. Stimulera en hållbar livsmedelsbearbetning, grossisthandel, detaljhandel, hotell- och restaurangbransch samt catering

Livsmedelsförädlingsföretag, cateringföretag och återförsäljare påverkar hur marknaden ser ut och vilka kostval konsumenterna gör, genom de typer av livsmedel som de producerar och livsmedlens näringsinnehåll samt genom valet av leverantörer och av metoder för tillverkning, förpackning, transport, marknadsföring och försäljning. Som världens största importör och exportör av livsmedel påverkar EU:s livsmedels- och dryckesindustri också den globala handelns miljöpåverkan och sociala konsekvenser. Att stärka hållbarheten i våra livsmedelssystem kan bidra till att ytterligare förbättra företagens och produkternas rykte, skapa värde för aktieägarna, förbättra arbetsförhållanden, locka till sig anställda och investerare samt ge konkurrensfördelar, produktivitetsvinster och minskade kostnader för företagen³¹.

³¹ En undersökning om affärsnyttan av att minska livsmedelsförluster och livsmedelsavfall som genomfördes på uppdrag av sammanslutningen Champions 12.3 visade exempelvis en räntabilitet på 14:1 för företag som vidtagit åtgärder för att minska livsmedelsförluster och livsmedelsavfall. Källa: Hanson C. och P. Mitchell (2017), *The Business Case for Reducing Food Loss and Waste*, Washington DC, Champions 12.3.

Livsmedelsindustrin och detaljhandeln bör visa vägen genom att göra hälsosamma och hållbart producerade livsmedel mer tillgängliga och överkomliga, så att livsmedelssystemets totala miljöpåverkan minskar. För att främja detta kommer kommissionen att utarbeta en **EU-uppförandekod för ansvarsfull affärs- och marknadsföringssed** åtföljd av en övervakningsram. Koden kommer att utarbetas tillsammans med alla berörda parter.

Kommissionen kommer att verka för att livsmedelsföretagen och livsmedelsorganisationerna ska åta sig att genomföra konkreta åtgärder för hälsa och hållbarhet, med särskild inriktning på att omformulera livsmedelsprodukter i enlighet med riktlinjer för hälsosamma och hållbara kostvanor, att minska miljöpåverkan och energiförbrukning genom att bli energieffektivare, att anpassa sina marknadsförings- och reklamstrategier för att ta hänsyn de mest sårbara gruppernas behov, att se till att erbjudanden på livsmedel inte undergräver medborgarnas uppfattning om livsmedlens värde och att minska mängden förpackningsmaterial i enlighet med den nya handlingsplanen för den cirkulära ekonomin. Exempelvis ska man undvika marknadsföringskampanjer som gör reklam för kött till mycket låga priser. Kommissionen kommer att övervaka dessa åtaganden och överväga lagstiftningsåtgärder om framstegen är otillräckliga. Kommissionen håller också på att utarbeta ett initiativ för att förbättra **ramen för bolagsstyrning**, med krav på att livsmedelsindustrin ska integrera hållbarhet i företagsstrategierna. Kommissionen kommer också att försöka underlätta övergången till hälsosammare kostvanor och stimulera omformulering av produkter, bland annat genom att fastställa **näringsprofiler** som begränsar säljfrämjande åtgärder (genom närings- eller hälsopåståenden) för livsmedel med högt innehåll av fett, socker och salt.

Kommissionen kommer att vidta åtgärder för att öka och främja hållbara och socialt ansvarsfulla produktionsmetoder och **cirkulära affärsmodeller** inom livsmedelsbearbetning och detaljhandel, och särskilt för små och medelstora företag, i samverkan med de mål och initiativ som läggs fram inom ramen för den nya handlingsplanen för den cirkulära ekonomin. En cirkulär och hållbar bioekonomi i EU erbjuder affärsmöjligheter, t.ex. kopplade till användning av livsmedelsavfall.

Livsmedelsförpackningar spelar en avgörande roll för livsmedelssystemens hållbarhet. Kommissionen kommer att se över lagstiftningen om material som kommer i kontakt med livsmedel för att förbättra livsmedelssäkerheten och folkhälsan (särskilt när det gäller att minska användningen av farliga kemikalier), stödja användningen av innovativa och hållbara förpackningslösningar som använder miljövänliga, återanvändbara och återvinningsbara material samt bidra till att minska matsvinnet. Dessutom kommer kommissionen inom ramen för initiativet för hållbara produkter som ingår i den nya handlingsplanen för den cirkulära ekonomin att utarbeta ett lagstiftningsinitiativ om återanvändning inom cateringsektorn för att ersätta förpackningar och bestick för engångsbruk med återanvändbara produkter.

Kommissionen kommer slutligen att se över **handelsnormerna** för att föreskriva användningen av och tillgången på hållbara jordbruks-, fiskeri- och vattenbruksprodukter samt för att stärka hållbarhetskriterierna, med beaktande av de eventuella effekterna av dessa normer på livsmedelsförluster och livsmedelsavfall. Samtidigt kommer kommissionen att stärka den rättsliga ramen för **geografiska beteckningar** och, där så är lämpligt, inkludera särskilda hållbarhetskriterier.

För att öka motståndskraften hos regionala och lokala livsmedelssystem samt skapa kortare leveranskedjor, kommer kommissionen dessutom att stödja ett minskat beroende

av långa transporter (ca 1,3 miljarder ton primärprodukter från jordbruk, skogsbruk och fiske transporterades på vägarna under 2017³²).

2.4. Främja hållbar livsmedelskonsumtion och underlätta övergången till hälsosamma och hållbara kostvanor

Det sätt som vi i dag **konsumerar livsmedel** är ohållbart ur både hälso- och miljösynpunkt. Det genomsnittliga intaget av kalorier, rött kött³³, socker, salt och fett i EU fortsätter att överskrida rekommendationerna, medan konsumtionen av fullkornsspannmål, frukt, grönsaker, baljväxter och nötter inte är tillräcklig³⁴.

Det är mycket viktigt att vända ökningen av övervikt och fetma i EU till 2030. En övergång till en mer växtbaserad kost med mindre rött kött och bearbetat kött och med mer frukt och grönsaker kommer inte bara att minska risken för livshotande sjukdomar, utan även livsmedelssystemets miljöpåverkan³⁵. Enligt uppskattningar berodde över 950 000 dödsfall (ett av fem) och över 16 miljoner förlorade friska levnadsår på osunda kostvanor i EU under 2017, främst genom att de orsakade hjärt- och kärlsjukdomar och cancer³⁶. Den europeiska planen för cancerbekämpning omfattar främjande av hälsosamma kostvanor som en del av åtgärderna för att förebygga cancer.

Tillgången till tydlig information som gör det lättare för konsumenter att välja hälsosamma och hållbara kostvanor kommer att gynna deras hälsa och livskvalitet och även minska de hälsorelaterade kostnaderna. För att **ge konsumenterna möjligheten** att göra välgrundade val av hälsosamma och hållbart producerade livsmedel kommer kommissionen att föreslå en harmoniserad och obligatorisk näringsvärdesmärkning på förpackningens framsida och att överväga en utvidgning av de obligatoriska uppgifterna om ursprung eller härkomst för vissa produkter, samtidigt som den fullt ut beaktar effekterna på den inre marknaden. Kommissionen kommer också att undersöka olika sätt att harmonisera frivilliga miljöpåståenden och skapa en ram för hållbarhetsmärkning som tillsammans med andra relevanta initiativ omfattar livsmedelsprodukters näringsmässiga, klimatmässiga, miljömässiga och sociala aspekter. Kommissionen kommer också att undersöka nya sätt att tillhandahålla information till konsumenterna, bland annat digitalt, för att förbättra tillgången till livsmedelsinformation, särskilt för synskadade.

För att förbättra **tillgången till och priset på** hållbart producerade livsmedel och främja hälsosamma och hållbara kostvanor i storhushåll kommer kommissionen att ta fram det bästa tillvägagångssättet för att fastställa obligatoriska minimikriterier vid upphandling av hållbart producerade livsmedel. Detta kommer att hjälpa städer, regioner och offentliga myndigheter att ta sitt ansvar genom att köpa hållbart producerade livsmedel till skolor, sjukhus och offentliga institutioner, och även främja hållbara jordbrukssystem, såsom ekologiska jordbruk. Kommissionen kommer att föregå med gott exempel och skärpa hållbarhetsstandarderna i cateringavtalen för sina matsalar. Den kommer också att se över EU:s skolprogram för att öka dess bidrag till hållbar livsmedelskonsumtion, och i synnerhet stärka utbildningsbudskapet om vikten av hälsosam kost, hållbar livsmedelsproduktion och minskat livsmedelsavfall.

³² *Agriculture, forestry and fisheries statistics*, 2019 års utgåva, Statistical Books, Eurostat.

³³ Rött kött omfattar nötkött, griskött, lammkött och getkött samt allt bearbetat kött.

³⁴ Willett W. m.fl. (2019), "Food in the Anthropocene: the EAT–Lancet Commission on healthy diets from sustainable food systems", *Lancet*, vol. 393, s. 447–92.

³⁵ FAO och WHO (2019), *Sustainable healthy diets – Guiding principles*.

³⁶ EU Science Hub: <https://ec.europa.eu/jrc/en/health-knowledge-gateway/societal-impacts/burden>

Skatteincitament bör också driva på omställningen till ett hållbart livsmedelssystem och uppmuntra konsumenterna att välja hållbar och hälsosam kost. Kommissionens förslag om mervärdesskattesatser (som för närvarande diskuteras i rådet) skulle kunna göra det möjligt för medlemsländerna att på ett mer målinriktat sätt använda skattesatserna, t.ex. för att stödja ekologisk frukt och ekologiska grönsaker. EU:s skattesystem bör också syfta till att säkerställa att priset på olika livsmedel återspeglar de verkliga kostnaderna i form av användning av begränsade naturresurser, föroreningar, utsläpp av växthusgaser och andra externa miljöeffekter.

2.5. Minska livsmedelsförluster och livsmedelsavfall

För att EU ska kunna bli hållbart är det avgörande att motverka livsmedelsförluster och livsmedelsavfall³⁷. En minskning av livsmedelsavfallet leder till besparingar för konsumenter och aktörer, och återvinningen och redistributionen av överskottslivsmedel som annars skulle gå till spillo har en viktig social dimension. Det är även kopplat till strategier för återvinning av näringsämnen och sekundära råvaror, foderproduktion, livsmedelssäkerhet, biologisk mångfald, bioekonomi, avfallshantering och förnybar energi.

Kommissionen är fast besluten att halvera livsmedelsavfallet per capita på detaljhandels- och konsumentnivå fram till 2030 (FN:s delmål 12.3 för hållbar utveckling). Genom att använda en ny metod för att mäta livsmedelsavfall³⁸ och de uppgifter som medlemsländerna förväntas lämna 2022, kommer kommissionen att fastställa ett utgångsvärde och föreslå rättsligt bindande **mål** för att minska livsmedelsavfallet i hela EU.

Kommissionen kommer att integrera förebyggande av livsmedelsförluster och livsmedelsavfall i andra politikområden i EU. Exempelvis leder missförstånd och missbruk av **datummärkning** ("sista förbrukningsdag" och "bäst före"-datum) till livsmedelsavfall. Kommissionen kommer att se över EU:s bestämmelser för att ta hänsyn till konsumentforskning. Förutom att mäta mängden livsmedelsavfall kommer kommissionen att undersöka livsmedelsförlusterna i produktionsledet och se hur man kan förebygga dem. **Samordning** på EU-nivå kommer att stärka insatserna på nationell nivå och rekommendationerna från EU-plattformen om livsmedelsförluster och livsmedelsslöseri³⁹ kommer att visa vägen framåt för alla aktörer.

2.6. Bekämpa livsmedelsbedrägerier i hela livsmedelskedjan

Livsmedelsbedrägerier äventyrar livsmedelssystemens hållbarhet. De vilseleder konsumenterna och hindrar dem från att göra informerade val. Bedrägerierna undergräver också livsmedelssäkerheten, rättvisa affärsmetoder, motståndskraften hos livsmedelsmarknaderna och i slutändan den inre marknaden. Det är avgörande att det råder nolltolerans och att det finns effektiva avskräckande åtgärder. Kommissionen kommer att trappa upp sin kamp mot livsmedelsbedrägerier för att skapa lika villkor för

³⁷ På EU-nivå står livsmedelsavfall (från alla delar av livscykeln) för minst 227 miljoner ton koldioxidekvivalenter per år, dvs. cirka 6 % av EU:s totala utsläpp 2012 (EU Fusions (2016), *Estimates of European food waste levels*).

³⁸ Kommissionens delegerade beslut (EU) 2019/1597 av den 3 maj 2019 om komplettering av Europaparlamentets och rådets direktiv 2008/98/EG vad gäller en gemensam metod och minimikrav på kvalitet för enhetlig mätning av nivåerna av livsmedelsavfall (EUT L 248, 27.9.2019, s. 77).

³⁹ https://ec.europa.eu/food/sites/food/files/safety/docs/fs_eu_actions_action_implementation_platform_key_recommendations.pdf

aktörerna och stärka kontroll- och tillsynsmyndigheternas befogenheter. Den kommer att samarbeta med medlemsländerna, Europol och andra organ, och använda EU-uppgifter om spårbarhet och varningar för att förbättra samordningen av kampen mot livsmedelsbedrägerier. Kommissionen kommer också att föreslå strängare avskräckande åtgärder, bättre importkontroller och undersöka möjligheten att stärka samordningen och utredningskapaciteten vid Europeiska byrån för bedrägeribekämpning (Olaf).

3. ATT GÖRA OMSTÄLLNINGEN MÖJLIG

3.1. Forskning, innovation, teknik och investeringar

Forskning och innovation (FoI) är en viktig drivkraft för att påskynda omställningen till hållbara, hälsosamma och inkluderande livsmedelssystem från primärproduktion till konsumtion. FoI kan bidra till att utveckla och testa lösningar, övervinna hinder och upptäcka nya marknadsmöjligheter⁴⁰. Inom ramen för **Horisont 2020** håller kommissionen på att förbereda en extra förslagsinfordran avseende stöd på omkring 1 miljard euro som ska gå till prioriteringar inom den gröna given under 2020. Inom ramen för **Horisont Europa** föreslår kommissionen att 10 miljarder euro ska anslås till FoI om livsmedel, bioekonomi, naturresurser, jordbruk, fiske, vattenbruk och miljö samt om användning av digital teknik och naturbaserade lösningar för jordbruksbaserade livsmedel. Viktiga forskningsområden kommer att vara mikrobiom, livsmedel från haven och urbana livsmedelssystem samt ökad tillgång och fler källor till alternativa proteiner, såsom vegetabiliska, mikrobiella, marina och insektsbaserade proteiner samt köttsubstitut. Ett **uppdrag inom området för markhälsa och livsmedel** kommer att syfta till att utveckla lösningar för att återställa markhälsan och markfunktioner. Ny kunskap och nya innovationer kommer också att utöka de agroekologiska metoderna i primärproduktionen genom ett särskilt partnerskap om agroekologiska levande laboratorier. Detta kommer att bidra till att minska användningen av bekämpningsmedel, gödselmedel och antimikrobiella medel. För att påskynda innovation och kunskapsöverföring kommer kommissionen att samarbeta med medlemsländerna för att stärka rollen för det **europiska innovationspartnerskapet** för produktivitet och hållbarhet inom jordbruket (EIP-Agri) i de strategiska planerna. Dessutom kommer **Europeiska regionala utvecklingsfonden** att investera genom smart specialisering i innovation och samarbete längs livsmedelsvärdekedjan.

Genom ett nytt partnerskap inom Horisont Europa för ”säkra och hållbara livsmedelssystem för människor, planeten och klimatet” kommer en FoI styrningsmekanism att införas för att engagera medlemsländer och aktörer från hela livsmedelskedjan att hitta innovativa lösningar som ger sidovinster för nutritionen, livsmedelskvaliteten, klimatet, den cirkulära ekonomin och samhället.

Alla jordbrukare och alla landsbygdsområden måste vara anslutna till ett snabbt och tillförlitligt internet. Detta är en viktig möjliggörande faktor för sysselsättning, företagande och investeringar i landsbygdsområden, samt för att förbättra livskvaliteten på områden såsom hälso- och sjukvård, underhållning och e-förvaltning. Med en ökad tillgång till **snabbt bredband** kan det bli vanligare med precisionsjordbruk och artificiell intelligens. EU kommer därigenom att fullt ut kunna utnyttja sitt globala ledarskap inom satellitteknik. I slutändan leder detta till minskade kostnader för jordbrukare, förbättrad

⁴⁰ Arbetsdokument från kommissionens avdelningar – *European Research and Innovation for Food and Nutrition Security* (SWD(2016) 319) och kommissionens bakgrundsdocument till högnivåkonferensen FOOD 2030 (2016) – *European Research & Innovation for Food & Nutrition Security*.

markförvaltning och vattenkvalitet, minskad användningen av gödselmedel och bekämpningsmedel, minskade utsläpp av växthusgaser, förbättrad biologisk mångfald samt en hälsosammare miljö för jordbrukare och medborgare. Kommissionen har för avsikt att påskynda utbyggnaden av snabbt bredband i landsbygdsområden för att nå målet om 100 % tillgång senast 2025.

Investeringar är nödvändiga för att uppmuntra innovation och skapa hållbara livsmedelssystem. Fonden InvestEU⁴¹ kommer med hjälp av EU-garantier att främja investeringar i den jordbruksbaserade livsmedelssektorn genom att minska europeiska företags investeringsrisker och underlätta tillgången till finansiering för små och medelstora företag och medelstora börsnoterade⁴² företag. Under 2020 kommer EU:s regelverk för att underlätta hållbara investeringar (EU-taxonomi⁴³) och den förnyade strategin för hållbar finansiering att mobilisera den finansiella sektorn att investera mer hållbart, bland annat inom jordbruket och livsmedelsproduktionssektorn. Den gemensamma jordbrukspolitiken måste också i större utsträckning underlätta investeringsstöd för att förbättra jordbrukens motståndskraft och snabba på den gröna och digitala omställningen.

3.2. Rådgivningstjänster, utbyte av uppgifter och kunskap samt kompetens

Kunskap och rådgivning är avgörande för att alla aktörer i livsmedelssystemet ska klara av att bli hållbara. Primärproducenter har ett särskilt behov av **objektiva, skräddarsydda rådgivningstjänster** om olika alternativ för hållbar förvaltning. Kommissionen kommer därför att främja effektiva **kunskaps- och innovationssystem inom jordbruket** (Akis) som omfattar alla aktörer inom livsmedelskedjan. I sina strategiska planer kommer medlemsländerna att behöva öka stödet för kunskaps- och innovationssystem inom jordbruket och stärka resurserna för att utveckla och upprätthålla de lämpliga rådgivningstjänster som behövs för att uppnå målen i den gröna given.

Kommissionen kommer att föreslå lagstiftning för att omvandla informationssystemet för jordbruksföretagens redovisningsuppgifter till ett **informationssystem för jordbruksföretagens hållbarhet**, i syfte att även samla in uppgifter om målen i från jord till bord-strategin och i strategin för biologisk mångfald samt andra hållbarhetsindikatorer⁴⁴. Informationssystemet ska göra det möjligt att jämföra jordbruksföretagens resultat med genomsnittet på regional, nationell eller sektoriell nivå. Genom skräddarsydda rådgivningstjänster kommer man att ge återkoppling och vägledning till jordbrukare samt koppla deras erfarenheter till det europeiska innovationspartnerskapet och forskningsprojekt. Detta kommer att förbättra de deltagande jordbrukarnas motståndskraft, och göra deras inkomster mer hållbara.

Som en del av EU-strategin för data kommer det gemensamma europeiska **dataområdet för jordbruk** att stärka den konkurrenskraftiga hållbarheten hos EU:s jordbruk genom behandling och analys av uppgifter om bland annat produktion, markanvändning och

⁴¹ Inrättad som en del av InvestEU-programmet i enlighet med förslaget till Europaparlamentets och rådets förordning om inrättande av InvestEU-programmet (COM(2018) 439, 2018/0229 (COD)).

⁴² Inom ramen för Europeiska fonden för strategiska investeringar avses med *medelstora börsnoterade företag* enheter med 250–3 000 anställda som inte är små och medelstora företag.

⁴³ EU-taxonomi är ett genomförandeverktyg som kan göra det möjligt för kapitalmarknaderna att identifiera och reagera på investeringsmöjligheter som bidrar till miljöpolitiska mål.

⁴⁴ Med full respekt för den europeiska interoperabilitetsramen, inbegripet verktyget för hantering av näringsämnen för ett hållbart jordbruk som ingår i förslaget till den gemensamma jordbrukspolitiken efter 2020.

miljö. Detta kommer att göra det möjligt att tillämpa precisa och skräddarsydda produktionsmetoder på gårdsnivå och övervaka sektorns resultat samt stödja initiativet för koldioxidlagring. EU-programmen **Copernicus** och **europiskt nätverk för marina observationer och datainsamling** kommer att minska investeringsriskerna och underlätta hållbara metoder inom fiske- och vattenbrukssektorn.

Kommissionen kommer att se till att skräddarsydda lösningar hjälper **små och medelstora** livsmedelsförädlingsföretag samt små återförsäljare och cateringföretag att utveckla nya färdigheter och affärsmodeller, samtidigt som man undviker ytterligare administrativa bördor och kostnadsbördor. Kommissionen kommer att ge vägledning för återförsäljare, livsmedelsförädlingsföretag och cateringföretag om bästa praxis avseende hållbarhet. Enterprise Europe Network kommer att tillhandahålla rådgivningstjänster om hållbarhet för små och medelstora företag och främja spridningen av bästa praxis. Kommissionen kommer också att uppdatera sin **kompetensagenda**⁴⁵ för att säkerställa att livsmedelskedjan har tillgång till kvalificerad arbetskraft i tillräcklig mängd

4. FRÄMJA DEN GLOBALA OMSTÄLLNINGEN

EU kommer att stödja den globala omställningen till hållbara jordbruksbaserade livsmedelssystem i linje med målen för denna strategi och FN:s mål för hållbar utveckling. EU kommer genom sin externa politik, inbegripet internationellt samarbete och handelspolitik, att fortsätta utveckla **gröna allianser** för hållbara livsmedelssystem med alla sina partner i bilaterala, regionala och multilaterala forum. Dessa allianser kommer att omfatta samarbete med Afrika, grannländer och andra partnerländer, och kommer att ta hänsyn till skilda utmaningar i olika delar av världen. För att garantera en lyckad global omställning kommer EU att uppmuntra och möjliggöra utvecklingen av övergripande, integrerade insatser som främjar människor, naturen och ekonomisk tillväxt.

Lämplig EU-politik, inklusive handelspolitik, kommer att användas för att stödja och vara en del av EU:s ekologiska omställning. EU kommer att sträva efter att det ska finnas ett ambitiöst hållbarhetskapitel i alla EU:s bilaterala handelsavtal. Den kommer att säkerställa att bestämmelserna om handel och hållbar utveckling genomförs och efterlevs fullständigt i alla handelsavtal, bland annat genom den ansvariga för efterlevnaden av handelsavtal i EU.

EU:s handelspolitik bör bidra till att stärka samarbetet med tredjeländer och **uppnå ambitiösa åtaganden från tredjeländer på viktiga områden, såsom djurskydd, användningen av bekämpningsmedel och kampen mot antimikrobiell resistens**. EU kommer att sträva efter att främja internationella standarder inom relevanta internationella organ och uppmuntra till produktion av jordbruksbaserade livsmedelsprodukter som uppfyller höga säkerhets- och hållbarhetsnormer. Dessutom kommer EU att stödja småskaliga jordbrukare så att de kan följa dessa standarder och få marknadstillträde. EU kommer också att fördjupa samarbetet för förbättra nutritionsnivån och den osäkra livsmedelsförsörjningen genom att stärka livsmedelssystemens motståndskraft och att minska livsmedelsavfallet.

EU kommer att inrikta sitt **internationella samarbete** på forskning och innovation inom livsmedelsområdet, särskilt när det gäller anpassning till och begränsning av

⁴⁵ Meddelande från kommissionen *En ny kompetensagenda för Europa – Samarbete för att stärka humankapitalet, anställbarheten och konkurrenskraften* (COM(2016) 381 final).

klimatförändringar, agroekologi, hållbar naturvårdsförvaltning och markförvaltning, bevarande och hållbar användning av biologisk mångfald, inkluderande och rättvisa värdekedjor, nutrition och hälsosamma kostvanor, förebyggande av och insatser vid livsmedelskriser, särskilt i instabila situationer, motståndskraft och riskberedskap, integrerat växtskydd, standarder för växthälsa, djurhälsa, växtskydd, djurskydd och livsmedelssäkerhet, antimikrobiell resistens samt hållbarhet i fråga om det samordnade humanitära biståndet och utvecklingsinsatserna. EU kommer att bygga vidare på pågående initiativ⁴⁶ och integrera en konsekvent politik för hållbar utveckling inom alla politikområden. Dessa åtgärder kommer att minska trycket på den biologiska mångfalden i hela världen. Ett bättre skydd av naturliga ekosystem och insatser för att minska handel med och konsumtion av vilda djur kommer att bidra till att förebygga och **bygga upp motståndskraft mot eventuella framtida sjukdomar och pandemier**.

För att minska EU:s bidrag till den **globala avskogningen och skogsförstörelsen** kommer kommissionen under 2021 att lägga fram ett lagstiftningsförslag och andra åtgärder för att undvika eller minimera risken för att produkter som är förknippade med avskogning eller skogsförstörelse släpps ut på EU-marknaden.

EU kommer att ha en nolltolerans i **kampen mot olagligt, orapporterat och oreglerat fiske (IUU-fiske)** och kampen mot överfiske, främja hållbar förvaltning av fisk och andra marina livsmedel samt stärka förvaltningen av världshaven, samarbetet om havsfrågor och förvaltningen av kustområden⁴⁷.

Kommissionen kommer att införliva alla ovannämnda prioriteringar i programplaneringen för samarbete med tredjeländer under perioden 2021–2027, med vederbörlig hänsyn till övergripande mål såsom mänskliga rättigheter, jämlikhet, fred och säkerhet.

Importerade livsmedel måste även fortsättningsvis följa relevanta EU-bestämmelser och standarder. Kommissionen kommer att ta hänsyn till miljöaspekter vid bedömningen av ansökningar om **importtoleranser** för bekämpningsmedel som inte längre är godkända i EU, samtidigt som normerna och skyldigheterna inom ramen för WTO respekteras. För att hantera det globala hotet från **antimikrobiell resistens** måste produkter av animaliskt ursprung som importeras till EU uppfylla stränga krav avseende användning av antibiotika, i överensstämmelse med den nyligen godkända förordningen om veterinärmedicinska läkemedel.

Ett mer hållbart livsmedelssystem i EU kräver också att våra handelspartner använder allt mer hållbara metoder. För att främja en gradvis utveckling mot **säkrare växtskyddsmedel** kommer EU att, i enlighet med WTO:s regler och efter en riskbedömning, se över importtoleranser för ämnen som uppfyller uteslutningskriterierna⁴⁸ och som utgör en hög risk för människors hälsa. EU kommer att samarbeta aktivt med handelspartner, särskilt med utvecklingsländer, för att stödja

⁴⁶ Exempelvis initiativet Development Smart Innovation through Research in Agriculture (DeSIRA).

⁴⁷ Genom de regionala fiskeriförvaltningsorganisationerna, partnerskapsavtal om hållbart fiske samt vårt samarbete med tredjeländer om IUU-fiske och om hållbara värdekedjor inom fiske och vattenbruk. Det är särskilt viktigt att samarbeta med de länder som påverkas av klimatförändringen.

⁴⁸ Dessa ämnen kan påverka människors hälsa och omfattar ämnen som klassificeras som mutagena, cancerframkallande eller reproduktionstoxiska och ämnen med endokrinstörande egenskaper enligt punkterna 3.6.2–3.6.5 och 3.8.2 i bilaga II till förordning (EG) nr 1107/2009.

omställningen till en mer hållbar användning av bekämpningsmedel och undvika störningar i handeln samt främja alternativa växtskyddsmedel och växtskyddsmetoder.

EU kommer att främja den globala omställningen till hållbara livsmedelssystem i **internationella standardiseringsorgan**, relevanta **multilaterala forum** och **internationella evenemang**, bland annat det femtonde mötet i partskonferensen för FN:s konvention om biologisk mångfald, toppmötet om nutrition för tillväxt och FN:s toppmöte om livsmedelssystem 2021, där man kommer att sträva efter ambitiösa politiska resultat.

I syfte att främja en större användning av hållbarhetsstandarder kommer EU att främja system (bl.a. en EU-ram för märkning av hållbara livsmedel) och leda arbetet med internationella hållbarhetsstandarder och metoder för beräkning av miljöavtryck i multilaterala forum, detta som ett led i sin strategi för **livsmedelsinformation till konsumenterna** och i kombination med den rättsliga ramen för hållbara livsmedelssystem. EU kommer också stödja efterlevnaden av regler för vilseledande information.

5. SLUTSATSER

Den europeiska gröna given innebär en möjlighet att jämka samman vårt livsmedelssystem med planetens behov och att bejaka européernas önskan om hälsosamma, rättvisa och miljövänliga livsmedel. Syftet med denna strategi är att göra EU:s livsmedelssystem till en global standard för hållbarhet. Omställningen till hållbara livsmedelssystem kräver en kollektiv strategi som involverar offentliga myndigheter på alla nivåer (inklusive städer, landsbygden och kustsamhällen), aktörer inom den privata sektorn i livsmedelsvärdekedjan, icke-statliga organisationer, arbetsmarknadens parter, akademiker och medborgare.

Kommissionen uppmanar alla medborgare och berörda parter att delta i en bred debatt för att utforma en hållbar livsmedelspolitik, även i nationella, regionala och lokala församlingar. Kommissionen uppmanar Europaparlamentet och rådet att stödja denna strategi och bidra till dess genomförande. Kommissionen kommer på ett samordnat sätt att informera medborgarna om strategin för att uppmuntra dem att delta i omvandlingen av våra livsmedelssystem.

Kommissionen kommer att se till att denna strategi genomförs i nära överensstämmelse med de andra delarna av den gröna given, särskilt strategin för biologisk mångfald 2030, den nya handlingsplanen för den cirkulära ekonomin och nollföroreningsstrategin. Den kommer att övervaka omställningen till ett hållbart livsmedelssystem så att den sker inom planetens begränsningar, inbegripet framsteg när det gäller målen och den övergripande minskningen av miljö- och klimatavtrycket från EU:s livsmedelssystem. Kommissionen kommer regelbundet att samla in uppgifter, även på grundval av jordobservationer, för en heltäckande bedömning av den samlade effekten av alla åtgärder i denna strategi på konkurrenskraft, miljö och hälsa. Den kommer att se över denna strategi senast i mitten av 2023 för att bedöma om de vidtagna åtgärderna är tillräckliga för att uppnå målen eller om det krävs ytterligare åtgärder.